

مقدمه

ساحت‌های گوناگون زندگی بشر در قلمرو دین قرار می‌گیرد؛ هیچ شأنی از شئون زندگی انسان، اعم از زندگی فردی، اجتماعی، خانوادگی، روابط زن و شوهر، روابط پدر و فرزند، روابط امت و امام و حتی روابط با سایر ملل که با آنها چگونه رفتار کنیم و با چه کسانی می‌توانیم روابط سالم داشته باشیم و با چه کسانی نباید رابطه داشته باشیم، خارج از قلمرو دین نیست (مصباح، ۱۳۹۱، ج ۱، ص ۵۳). از این رو، اسلام از روزهای آغازین بعثت پیامبر گرامی ﷺ، زیربنایی‌ترین نهاد اجتماعی یعنی خانواده را مورد خطاب قرار داده است و اولین پیام آشکار الهی خطاب به خانواده بوده است (شعراء: ۲۱۴). این امر شروعی مبارک برای تحول عظیم اجتماعی اسلام بوده است؛ تحولی که آموزه‌های اسلامی ایجاد می‌کند. آن قدر گسترده و عمیق باشد که پس از گذشت سالیانی متممادی، هنوز پاسخ‌گوی نیازهای بشری است. از این رو، بسیاری از جوامع علمی به توانایی بالای ادیان، بخصوص اسلام برای اصلاح خانواده اذعان دارند (والش، ۲۰۰۹، ص ۱۵۷). دلایل رجوع به این آموزه‌ها را می‌توان این‌گونه برشمرد:

اسلام، انسان را دارای دو ساحت و مرکب از جسم و روح (بخش مادی و غیرمادی) می‌داند (مصباح، ۱۳۹۰، ص ۳۵).

در طراحی آموزه‌های اسلام، به سعادت نهایی و زندگی پس از مرگ توجه شده است. موضوعی که تجربه راهی به آن ندارد (همان، ص ۲۴۲).

نگرش دین اسلام به خانواده، مثبت است تا جایی که قداست خاصی برای خانواده قائل است (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۳۸۳).

آموزه‌های اسلام، اهدافی بالا را برای تشکیل خانواده در نظر گرفته‌اند (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۷، ص ۱۴)؛ اهدافی نظیر آرامش روان (فقیهی، ۱۳۸۶؛ کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۶۶)، فرزندخواهی و امکان بقای نسل (فیض کاشانی، ۱۳۳۹ق، ج ۳، ص ۵۳)، کانون آرامش زندگی (طباطبائی، ۱۴۱۷ق، ج ۱۶، ص ۱۶۶)، ایجاد کانون مودت و رحمت (مکارم شیرازی و همکاران، ۱۳۷۴، ج ۱۶، ص ۳۹۲)، سازندگی اخلاقی (طباطبائی، ۱۴۱۷ق، ج ۱۶، ص ۱۶۶)، سازندگی اجتماعی (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۷۳)، رشد دین‌داری (متقی‌هندی، ۱۳۹۷ق، ج ۱۶، ص ۳۰۱)، جلب کمک و نصرت الهی (طبرسی، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۴۳)، گسترش آرمان توحید (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۳۸۲).

آموزه‌های اسلام براساس توجه به ویژگی‌هایی فطری زن و مرد (میل جنسی، زیبادوستی، تمایل به معنویت، گرایش به محبت و انس)، وضع شده‌اند (فقیهی، ۱۳۸۶).

ساخت و اعتباریابی و رواسازی پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسر داری اسلام

ک سیدابوالفضل قدوسی / کارشناس ارشد روان‌شناسی خانواده مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی * aghodosy@gmail.com
 محمدرضا احمدی / استادیار گروه روان‌شناسی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی * m.r.Ahmadi313@gmail.com
 صادق کریمزاده / استادیار گروه علوم تربیتی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی *
 دریافت: ۱۳۹۳/۶/۲۶ - پذیرش: ۱۳۹۳/۱۲/۲۳

چکیده

این پژوهش با هدف ساخت، اعتباریابی و رواسازی پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسر داری در اسلام انجام گرفت. آموزه‌های همسر داری در اسلام مربوط به زنان به روش تحلیل محتوا، استخراج شد و ارزیابی روایی محتوا، روایی سازه و اعتبار آزمون به روش پیمایشی با انتخاب خوشه‌ای، از نمونه ۳۷۴ نفر از جامعه زنان متأهل اصفهان انجام شد. ۸۰ گویه از ۱۲۳ گویه اولیه پیشنهادی از نظر کارشناسان دارای روایی محتوایی بالایی بودند. در روایی سازه به روش تحلیل عاملی، شش عامل به دست آمد که شاخص کفایت نمونه‌برداری ۰/۸۴۷ و نتیجه آزمون بارلت، نشان داد حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. از سوی دیگر، همبستگی مثبت و معنی‌دار هریک از سوالات پرسش‌نامه با نمره کل پرسش‌نامه و هریک از عامل‌ها و کل پرسش‌نامه، بیانگر روایی سازه به روش همسانی درونی است. ضریب آلفای کرونباخ در مرحله آزمایشی و نهایی به ترتیب (۰/۸۲۷ و ۰/۸۹۵) نشان‌دهنده اعتبار پرسش‌نامه است. میزان همسانی درونی بر اساس ضریب اسپیرمن - براون و ضریب دینیمه‌سازی گاتمن و همبستگی دو فرم در مرحله آزمایشی و در مرحله نهایی معنی‌دار است و ضریب آلفای نیمه اول و نیمه دوم در مرحله نهایی به ترتیب ۰/۸۳۹ و ۰/۸۱۸ است. ضریب همبستگی آزمون - باز آزمون در نمونه ۳۱ نفری به فاصله زمانی یک ماه ۰/۹۲۷ در سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمد. بنابراین پرسش‌نامه، از روایی و اعتبار مطلوبی برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: پابندی زنان، آموزه‌های همسر داری، پرسش‌نامه، روایی و اعتبار.

راهکار تربیتی و روان‌شناختی در متون حدیثی مبتنی بر نظریه و حیانی بوده و از اعتبار و حجیت برخوردار است [قابل اعتماد است] (همان).

در متون قرآنی و حدیثی، عوامل تنش‌زا در خانواده و راه درمان آنها تبیین شده است (همان، ص ۹۲). آموزه‌های اسلام دارای یکپارچگی است، به این معنا که وقتی آموزه‌ای به زن یا مرد داده می‌شود، به دیگر نقش‌های او نیز توجه شده است. به عبارت دیگر، وقتی بر اساس آموزه‌ای، رابطه زن و مرد تنظیم می‌شود، این اعتماد وجود دارد که کاربرد این آموزه تأثیر نابهنجاری برای فرزندان ندارد.

آموزه‌های اسلام از تنوع بسیار بالایی برخوردار هستند که تمام نیازهای افراد از دامنه زمانی قبل از تولد و بعد از مرگ را دربرمی‌گیرد.

این آموزه‌ها با توجه به نیازها، خواسته‌های متفاوت زن و مرد وضع شده‌اند (مصباح، ۱۳۹۱، ص ۵۵). در آموزه‌های اسلام به تفاوت زن و مرد توجه خاصی شده است (مصباح، ۱۳۹۱، ص ۵۵؛ احمدی، ۱۳۸۴).

آموزه‌های اسلام متناسب با توانایی افراد است (مصباح، ۱۳۹۱، ج ۳، ص ۷۳). در محیط خانواده، روابط گوناگونی وجود دارد: روابط میان زن و شوهر، روابط پدر و مادر با فرزندان و فرزندان با پدر و مادر و روابط بین فرزندان. درباره این روابط، در روایات، مسائل بسیار مفصل و مهمی مطرح شده است (همان، ص ۵۶).

اولین رابطه‌ای که در خانواده شکل می‌گیرد، رابطه زن و شوهر است. در منابع اسلامی، سه دسته از آموزه‌های در این موضوع، مطرح است: آموزه‌های مشترک، آموزه‌های خاص زنان و آموزه‌های خاص مردان (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۷، ص ۴۱۲). آموزه‌های مشترک مانند محبت و مهربانی و عطفوت بین زوجین، داشتن خوی‌های والا و کردارهای نیکو، اهتمام به تربیت دینی، پاسداشت حقوق، تلاش برای تأمین نیازهای اقتصادی خانواده، پاسخ دادن به گرایش جنسی، دعا کردن (همان، ص ۱۹۱).

آموزه‌های همسرداری مردان، مانند تأمین نیازهای فردی همسر (محبت، معاشرت و برخورد نیکو، خدمت به همسر، صبر بر بد اخلاقی‌ها، گذشت از خطاها، رعایت نظافت، زینت، پرهیز از آزردهن همسر و برآوردن نیازهای جنسی)، تأمین نیازهای اجتماعی (عدم تحقیر، عدم قذف، پرهیز از تنوع‌طلبی، غیرت‌ورزی، تکیه‌گاه خوبی بودن)، تأمین نیازهای مالی همسر (سخت‌کوشی و گشاده‌دستی، پرهیز از بخل‌ورزی، پرهیز از تصرف بدون اذن در اموال و اشیاء، نفقه دادن (طعام، پوشاک و مسکن))، تأمین نیازهای معنوی (تعلیم نماز، روزه و زکات، حفظ از آسیب‌های عقیدتی، اخلاقی و رفتاری) (حیدری، ۱۳۹۳، ص ۸۲)

آموزه‌های همسرداری اسلامی در رابطه با زنان

بر مبنای آیات قرآنی و روایات ائمه اطهار^{علیهم‌السلام} این آموزه‌ها در شش محور اساسی مورد توجه است:

۱. **واکنش‌های هیجانی و عاطفی:** با توجه به منابع اسلامی، واکنش‌های هیجانی عاطفی شامل این موارد می‌شود: مهرورزی و ابراز محبت به همسر (بروجردی، ۱۳۸۶، ص ۵۰۸)، از بین بردن اضطراب و آرامش‌بخش بودن (انس آفرینی) (صدوق، ۱۴۱۳ق، ج ۳، ص ۳۷۹)، شادی‌بخش بودن (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۱۶۹)، جلب رضایت همسر (همان، ص ۲۳۸)، فراهم نکردن اسباب ناراحتی همسر (متقی‌هندی، ۱۳۹۷ق، ج ۱۶، ص ۴۰۳)، کنترل خشم همسر (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۲۳۸) که در درجه اول، سعی کند خشم همسر به وجود نیاید (همان) و اگر به وجود آمد، از ادامه یافتن آن جلوگیری کند (طبرسی، ۱۴۱۲ق، ص ۱۹۸)، کنترل پرخاشگری دیداری نسبت به همسر (نگاه غضب‌آلود) (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۲۳۸) و کنترل پرخاشگری فیزیکی (همان).

۲. **رابطه جنسی:** در روابط جنسی، این آموزه‌ها مورد توجه است: آمادگی برای رابطه جنسی به هر نحو متعارفی که همسر می‌پسندد (طبرسی، ۱۴۱۲ق، ص ۱۹۸)، آمادگی برای رابطه جنسی در هر مکان که امکانش باشد (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، ابراز تمایل در صورت میل همسر (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۲۴؛ ابن‌الاثیر ۱۳۶۷، ج ۳، ص ۳۸۲)، به صورت غیرمستقیم آمادگی برای رابطه جنسی را به همسر اعلام کند، حتی بدون درخواست همسر، مانند پوشیدن لباس سبک در هنگام خواب (حرعاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲۰، ص ۱۷۴) و پرهیز از تأخیر زمانی در رابطه جنسی (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۵۰۸)، هرچند به بهانه عبادت (همان، ص ۵۰۸).

۳. **همکاری:** این آموزه‌ها، همکاری زن با همسرش را بیان می‌کند: اطاعت از خواسته‌های همسر (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۲۳۸؛ صدوق، ۱۴۰۳ق، ج ۲، ص ۴۸۶؛ کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۲۷)، برقرار نگاه داشتن همیشگی ارتباطات (قهر نکردن) (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۲۳۸؛ طبرسی، ۱۴۱۲ق، ص ۱۹۸؛ کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۲۵۷؛ متقی‌هندی، ۱۳۹۷ق، ج ۱۶، ص ۴۰۳)، انجام کارهای منزل (زمخسری، ۱۴۱۰ق، ج ۴، ص ۲۹۶)، خانه‌داری (صدوق، ۱۳۶۲، ص ۴۱۱) و کوتاهی نکردن در خدمت به شوهر (دیلمی، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۱۷۳).

۴. **رعایت مرزها:** در رعایت مرزها، به این آموزه‌ها اشاره می‌شود: داشتن پوشش نامناسب (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، راه ندادن نامحرم به اتاق شخصی (همان)، کنترل نگاه به نامحرم (همان)، رازداری (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۲۲)، عدم بازگویی رابطه جنسی برای دیگر زنان

ج ۱۴، ص ۲۳۸)، تأخیر نیانداختن مهریه تا روز قیامت تا در آن موقع جلو همسر را بگیرد (همان)، گذشت و عذرپذیری در برابر همسر (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۲۶)، غذا خوردن همراه با همسر و بدون حضور همسر، با نامحرم هم‌غذا نشود (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، هدیه دادن به همسر، بخصوص لباس (همان)، سیراب کردن همسر (حرعاملی، ۱۴۰۹، ج ۲۰، ص ۱۷۲)، ناسپاسی در حق همسر (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۵۱۳)، وفای به عهد و پیمان با همسر در تمامی شرایط (همان)، فراهم نکردن اسباب خوار شدن همسر (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، آرایش کردن برای همسر و آرایش نکردن برای غیرشوهر (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۵۰۹؛ نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، اظهار نکردن زینت و زیبایی‌ها برای غیرهمسر (تبرج) (طبرسی، ۱۴۱۲، ص ۱۹۸)، تواضع در برابر شوهر (همان)، مشایعت همسر هنگامی که از خانه خارج می‌شود (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۳۸۷)، به استقبال همسر رفتن به هنگام ورود به منزل (همان)، فرزندآوری (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸؛ طبرسی، ۱۴۱۲، ص ۱۹۸) و تقاضای طلاق نکردن (حرعاملی، ۱۴۰۹، ج ۲۲، ص ۲۸۲).

آنچه در رابطه با این آموزه‌ها قابل اندازه‌گیری است، میزان پابندی افراد به آن است. پابندی، یعنی رفتارهای متعادل و هماهنگ با اعتقادات (آهنکوب‌نژاد، ۱۳۸۸) یا به عبارتی، التزام عملی به آموزه‌های اسلام (پناهی، ۱۳۸۹) و تنظیم تمامی رفتارها بر اساس معیارهای مذهبی (جان‌بزرگی، ۱۳۸۸)، منظور از پابندی به آموزه‌های همسرمداری در اسلام، التزام عملی و تنظیم تمام رفتارها براساس آموزه‌های اسلامی در ارتباط با همسر می‌باشد.

از آزمون‌هایی که برای سنجش خانواده با توجه به منابع اسلامی ساخته شده است، می‌توان به پرسش‌نامه رضایتمندی زناشویی اسلامی که دارای ابعاد ارتباط (ارتباط کلامی و ارتباط غیرکلامی)، پابندی مذهبی، حل تعارض، مدیریت مالی و اقتصادی، فعالیت‌های اوقات فراغت، مدیریت روابط جنسی زوجین، مسائل شخصیتی، فرزند و فرزندپروری، نقش و وظیفه زن و مرد و صلح‌رحم است (جدیری و جان‌بزرگی، ۱۳۸۸) و پرسش‌نامه کارآمدی خانواده که دارای سه شاخص: ۱. بینشی: (ایمان به خدا؛ اعتقاد به رسالت و امامت؛ اعتقاد به معاد)؛ ۲. اخلاقی: (محبت؛ صداقت؛ تکریم؛ وفاداری؛ صبر)؛ و ۳. حقوقی: (حقوق زن؛ حقوق شوهر؛ حقوق فرزندان و حقوق والدین است) (صفورایی، ۱۳۸۸) می‌توان اشاره کرد. این ابزارها، بدون توجه به اصل تفاوت‌های روان‌شناختی زن و مرد و برای سنجش زوجین و خانواده طراحی شده است. از آنجاکه برای

(متقی‌هندی، ۱۳۹۷، ج ۱۶، ص ۳۵۵)، تعهد به رابطه با شوهر (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۴، ص ۳۵۲)، عدم شکایت از شوهر (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، عدم حرف‌شنوی از دیگران درباره رفتار با شوهر (متقی‌هندی، ۱۳۹۷، ج ۱۶، ص ۴۰۳)، نوع ارتباط با خانواده اصلی (طبرسی، ۱۴۱۲، ص ۱۹۸)، تکبر در برابر نامحرم (نهج‌البلاغه، ۱۴۱۴، ص ۵۰۹)، حفاظت از خود (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۱۶۹)، عفت جنسی (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۲۴) و کنترل افکار در رابطه جنسی (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۴۴).

۵. امور مالی: آموزه‌های مالی توصیه‌شده به زنان، عبارتند از: جلوگیری از اسراف در خانواده (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۳۲۴)، برقراری تعادل در هزینه‌های خانواده (نهج‌البلاغه، ۱۴۱۴، ص ۵۰۹) و حفظ اموال همسر (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۱۶۹) و تعدیل توقعات مادی (همان، ص ۲۳۸).

۶. ارتباطات مؤثر: در برقراری ارتباط مؤثر به زنان، این آموزه‌ها بیان شده است: ارتباط عاطفی لمسی (جسمی - عاشقانه) (متقی‌هندی، ۱۳۹۷، ج ۱۶، ص ۲۷۶)، ارتباط عاطفی دیداری (همان)، ارتباطات کلامی برای التیام مشکلات دنیا (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۳۸۷)، ارتباط کلامی در ناراحتی (همان)، حاضر جوابی نکردن در برابر همسر (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، تحمل کلام همسر (همان)، مخالفت کلامی نکردن (همان)، ناامید نکردن همسر در ارتباط کلامی (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۳۸؛ نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، اجازه گرفتن از همسر به صورت کلی و در مواردی خاص مانند رفتن به عروسی (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۴۰)، اجازه گرفتن برای مهمانی دادن (متقی‌هندی، ۱۳۹۷، ج ۱۶، ص ۴۰۳)، خروج از منزل (صدوق، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲؛ متقی‌هندی، ۱۳۹۷، ج ۱۶، ص ۴۰۳)، نماز خواندن خارج از منزل (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، روزه مستحبی گرفتن (همان)، صدقه دادن (اتفاق مستحب) (همو، ج ۱۳، ص ۱۹۹)، قرار دادن لباس‌های شخصی در غیرمنزل شوهر با اجازه او باشد (صدوق، ۱۴۱۳، ج ۳، ص ۴۳۸)، خوشبو کردن برای شوهر (همو، ۱۴۰۳، ج ۲، ص ۶۱۰؛ نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸) و تهیه عطر (بروجردی، ۱۳۸۶، ج ۲۵، ص ۵۰۸)، خوشبو نکردن لباس هنگام خروج از منزل (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۵۱۸)، صبر بر فقر مالی همسر (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۳۸)، صبر بر غیرت‌ورزی همسر (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۹)، صبر بر بداخلاقی (دیلمی، ۱۴۱۲، ج ۱، ص ۱۷۵)، صبر بر آزاررسانی شوهر (کلینی، ۱۳۶۵، ج ۵، ص ۹)، بخشش مهریه (دیلمی، ۱۴۱۲، ج ۱، ص ۱۷۵)، سنگین نکردن مهریه (در موقع گرفتن مهریه سخت‌گیری نکردن) (نوری، ۱۴۰۸، ج ۱۴، ص ۲۴۴).

سنجش آموزه‌های اسلامی در خانواده، ابزار دیگری یافت نشد، با توجه به مبانی آموزه‌های اسلامی در خانواده و با توجه به آموزه‌های اسلام به زنان متأهل، پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام ساخته و روایی و اعتبار آن مورد بررسی قرار گرفت. بنابراین، این پژوهش درصدد پاسخ به این سؤال‌هاست:

- روایی محتوایی پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام به چه میزانی است؟
- روایی سازه پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری به چه میزانی است؟
- اعتبار پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری به چه میزانی است؟

روش پژوهش

این تحقیق براساس هدف تحقیق، از نوع تحقیقات بنیادی نظری است (دلاور، ۱۳۸۰) و از روش تحلیل محتوا برای بررسی، توصیف، دسته‌بندی، مقایسه و تجزیه و تحلیل مفاهیم محتوای آشکار پیام‌های موجود در متون دینی مرتبط با آموزه‌های همسرمداری اسلام به زنان به کار گرفته شده است (شریعتمداری، ۱۳۸۸، ص ۷۷). از سوی دیگر، از آنجاکه هدف نهایی این پژوهش، ساخت آزمون برای سنجش پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام است، ارزیابی روایی و اعتبار آن به صورت میدانی و به روش، «زمینه‌یابی» «پیمایشی» است (دلاور، ۱۳۸۴، ص ۱۷۳-۱۷۵).

جامعه آماری، زنان متأهل ساکن در شهرستان اصفهان می‌باشند. بنابر سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۰، تعداد آنها ۱۲۴۳۹۶۸ نفر می‌باشند (درگاه ملی آمار ایران، ۱۳۹۱). حجم نمونه، ۴۰۰ آزمودنی با توجه به استفاده از روش تحلیل عاملی، نسبت ۱ به ۵ گویه‌ها و آزمودنی‌ها در نظر گرفته شد. درنهایت، ۳۷۴ نفر در تحلیل وارد شد. از آنجاکه فهرست کامل افراد جامعه مورد مطالعه، در دسترس نبود، افراد جامعه در خوشه‌هایی دسته‌بندی شد. سپس از میان خوشه‌ها، نمونه‌گیری به عمل آمد. بدین‌منظور، فهرستی از این خوشه‌ها تهیه و به‌عنوان چارچوب نمونه‌گیری استفاده شد (سرمد و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۱۸۵). برای این کار، با توجه به بافت جمعیتی - فرهنگی، شهر اصفهان به ۵ دسته مجزا تقسیم شد و داده‌ها از آن مناطق جمع‌آوری شد.

ابزار پژوهش در این تحقیق، آزمون محقق‌ساخته‌ای است که در فرایند تحقیق اعتبار و روایی آن محاسبه شد.

مراحل ساخت پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری اسلام

مرحله اول: شناسایی منابع اسلامی که قلمرو جست‌وجوی موضوع را تعیین می‌کند. از آنجاکه جست‌وجو با کلیدواژه‌ها در منابع اسلامی، موجب نادیده گرفته شدن برخی روایات می‌شود و به دلیل استفاده از روایات جمع‌آوری‌شده به دست دیگران، دو کتاب **تحکیم خانواده** (ر.ک: محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۷) و **بهشت خانواده** (ر.ک: مصطفوی، ۱۳۷۰)، به‌صورت کامل مطالعه شد و ۲۹ موضوع روایی در ارتباط با آموزه‌های همسرمداری در اسلام به زنان جمع‌آوری شد. کلیدواژه‌هایی مانند الزوجه، الزوج، المرأة، النساء، نسائکم، اهل، النکاح، الزفاف و... در نظر گرفته شد که با هم، داده‌های اولیه و قلمرو جست‌وجو را تعیین می‌کنند. در مرحله بعد، جست‌وجو در نرم‌افزار جامع‌الاحادیث نور صورت گرفت. برای اطمینان بیشتر در هر بار جست‌وجو تمام باب مربوطه مطالعه شد. در این فرایند، ۵۱۱ روایت و حدیث از ۶۹ باب از ۵۶ جلد از ۳۸ عنوان کتاب روایی و تفاسیر روایی به عنوان منبع اصلی، جمع‌آوری شد.

مرحله دوم: برای انتخاب موضوعات اصلی، ملاک‌های انتخاب به این صورت در نظر گرفته شد: مخاطب روایات همسران باشند، نه به‌طورکلی انسان‌ها و نه زوجین به صورت مشترک، بیان‌کننده حق شوهر باشند، روایاتی که عملی را با وعده پادشاه‌های اخروی نیکو می‌شمارد و یا با وعده عذاب عملی را تقیح می‌کند. روایاتی که آدابی از آداب همسرمداری را به زنان آموزش می‌دهد و روایاتی که دستوری اخلاقی را به زنان در ارتباط با همسر بیان می‌کند. درنهایت، ۸۰ موضوع روایی انتخاب و در هر موضوع، خانواده روایی تنظیم گردید.

مرحله سوم: براساس زمینه‌های روان‌شناسی موضوع، به طراحی سؤالات پرسش‌نامه پرداخته شد. در طراحی سؤالات، این نکات در نظر گرفته شد: محدود کردن هر گزاره به یک مفهوم، به کار بردن ساده‌ترین عبارات، پرهیز از به‌کار بردن گزاره‌های منفی مضاعف، معرف بودن هر گزاره برای یک احساس، طرز فکر، یا عقیده نه بیانگر یک واقعیت و پرهیز از توصیف‌کننده‌هایی که درجه یا مقدار را مبهم نشان می‌دهند (ثرنادیک، ۱۳۷۵، ص ۲۷). از آنجاکه در مراحل تجدیدنظر در پرسش‌ها یا تجزیه و تحلیل آنها، احتمالاً برخی پرسش‌ها حذف خواهند شد (پاشاشریفی، ۱۳۷۴، ص ۱۸)، تعداد سؤالات اولیه بیش از سؤالات نهایی در نظر گرفته شد. درنهایت، ۱۲۳ گویه‌ها طراحی شد و روایی وابسته به محتوا از دیدگاه کارشناسان علوم اسلامی و روان‌شناسی بررسی شد. برای بررسی روایی سازه، از روش تحلیل عاملی و همسانی درونی استفاده شد. برآورد اعتبار

اندازه‌گیری از روش‌های تکرار خود آزمون (روش بازآزمایی)، تقسیم آزمون به دو بخش معادل (روش دونیمه‌سازی) و روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد.

مرحله چهارم: انتخاب ۶۹ سؤال، که بار عاملی کافی داشتند و اکتشاف شش عامل اصلی در این پرسش‌نامه (در ضمن، یک سؤال، به جهت مناسب نبودن با فضای فرهنگی جامعه حذف گردید).

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش در دو قسمت شواهد مربوط به روایی و شواهد مربوط به اعتبار پرسش‌نامه پایبندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام ارائه می‌شود.

الف. شواهد مربوط به روایی محتوایی پرسش‌نامه

برای بررسی روایی وابسته به محتوا از دیدگاه کارشناسان علوم اسلامی و روان‌شناسی استفاده شد. برای این کار، جدولی مانند جدول (۱) تهیه شد و در یک درخواست رسمی و بیان توضیحات لازم، از ۹ نفر از کارشناسان اسلامی و روان‌شناسی خواسته شد تا نظر خود را در زمینه میزان مطابقت هر گویه (پرسش) و سند دینی را در یک مقیاس لیکرت چهار درجه‌ای اعلام نمایند.

جدول ۱. نمونه ارائه مستندات و گویه‌ها به کارشناسان

سند	میزان مطابقت گویه و سند			
رسول الله ﷺ قَالَ: مَا أَقَادَ رَجُلٌ بَعْدَ الْإِيمَانِ خَيْرًا مِنْ امْرَأَةٍ ذَاتِ دِينٍ وَجَمَالَ تَسْرَهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهَا وَتَطْيِئُهُ إِذَا أَمَرَهَا وَتَحَفُّظُهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهَا إِذَا غَابَ عَنْهَا وَأَوْحَىٰ إِلَيَّ مُوسَىٰ ﷺ إِنِّي أُعْطِيتُ فُلَانًا خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ هِيَ امْرَأَةٌ صَالِحَةٌ (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۴، ص ۱۶۹)	خیلی زیاد ٪۷۶-٪۱۰۰	زیاد ٪۵۱-٪۷۵	کم ٪۲۶-٪۵۰	خیلی کم ٪۱-٪۲۵
همسر هرگاه مرا می‌بیند خشنودی از چهره‌اش نمایان است.				
همسر از دیدن من خشنود می‌شود.				
پیشنهاد:				

از میان ۱۲۳ سؤال اولیه پرسش‌نامه پایبندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام، ۸۰ سؤال به اتفاق کارشناسان نمرات ۳ و ۴ (گزینه خیلی زیاد و زیاد) را به خود اختصاص داد. میانگین کل نمرات ۳،۳۰۵۵ با انحراف استاندارد ۰/۲۴۰۱۵ و واریانس ۰/۵۸ می‌باشد. بنابراین، این گویه‌ها از نظر کارشناسان در حد مطلوبی (۸۳/۶۳ درصد) با مستندات تطبیق دارند. ضریب کندال برای این گویه‌ها، ۰/۱۲۵ و مقدار خی‌دو ۸۸/۹۹۹ با درجه آزادی ۷۹ و در سطح معناداری ۰/۰۲۷، بیانگر معناداری روایی محتوای گویه‌های آزمون از نظر کارشناسان است.

ب. شواهد مربوط به روایی سازه پرسش‌نامه

روایی سازه به روش تحلیل عاملی: پس از اجرای پرسش‌نامه پایبندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام و نمره‌گذاری آن، به منظور بررسی تعداد عوامل تشکیل‌دهنده پرسش‌نامه، از روش تحلیل عاملی به روش مؤلفه اصلی با چرخش واریماکس استفاده شد. شاخص کفایت نمونه‌برداری KMO برابر ۰/۸۴۷ بود. نتیجه آزمون کفایت نمونه نشان داد، حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. همچنین نتایج آزمون کرویت بارتلت، با درجه آزادی ۲۳۴۶ و مجذور کای ۱۰۳۶۳/۱۳۶ در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بود. بنابراین، ماتریس همبستگی داده‌ها برای تحلیل عاملی دارای اطلاعات معنی‌داری است.

جدول ۲. آزمون بارتلت و کفایت نمونه‌برداری

آزمون کفایت نمونه‌برداری KMO		۸۴۸
آزمون بارتلت	خی دو	۱۰۳۶۳/۱۳۶
	درجه آزادی	۲۳۴۶
	سطح معناداری	۰/۰۰۰۱

به‌منظور تعیین تعداد عامل‌ها، ابتدا از ارزش ویژه بزرگ‌تر از ۱ استفاده شد. اما با توجه به تعداد بالای عوامل نمایان شده (۲۴ عامل) و اجتناب از دقت پایین در نتایج خروجی و از طرفی، با توجه به نمودار اسکری که ارزش ویژه در بخش نزولی با شیب تند و قبل از تبدیل شدن به سطح افقی را ۲ نشان می‌دهد، ارزش ویژه در مرحله دوم بزرگ‌تر از ۲ انتخاب شد. بنابراین، برای ساده‌تر ساختن و قابل فهم‌تر کردن ساختار عاملی، عامل‌های مذکور انتخاب و چرخش متعامد به شیوه واریماکس بر روی آن اجرا شد. از آنجاکه در تحلیل عاملی، بار عاملی ۰/۳ نشانگر آن است که ۹ درصد از واریانس، به‌وسیله عامل تبیین می‌شود، در تحلیل عاملی با حجم حداقل ۱۰۰ نفر، بار عاملی ۰/۳ ملاک مناسبی است و معنادار تلقی می‌شود (صدرالسادات و مینایی، ۱۳۸۰، ص ۱۰۷). از این‌رو، ده سؤال از سؤالات پرسش‌نامه که بار عاملی کمتر از ۰/۳ داشتند، حذف شدند. چرخش مجدد بر روی ۶۹ سؤال باقی‌مانده انجام شد. این چرخش‌ها، در ۷ مرتبه همگرا شدند که عامل اول ۱۹ سؤال، عامل دوم ۱۴ سؤال، عامل سوم ۱۲ سؤال و عامل چهارم ۱۲ سؤال، عامل پنجم ۵ سؤال و عامل ششم ۷ سؤال را تشکیل دادند جدول (۳).

جدول ۳. ماتریس عامل‌ها بعد از چرخش

سؤال	عامل‌ها و بار عاملی هر سؤال					
	۱	۲	۳	۴	۵	۶
سؤال ۱	۰/۵۹۳					
سؤال ۲	۰/۴۲۵					
سؤال ۳	۰/۴۳۲					
سؤال ۴	۰/۴۰۱					
سؤال ۵			۰/۶۲۵			
سؤال ۶			۰/۶۰۷			
سؤال ۷			۰/۶۳۸			
سؤال ۸			۰/۵۷۹			
سؤال ۹		۰/۵۳۷				
سؤال ۱۰	۰/۵۴۵					
سؤال ۱۱	۰/۶۸۰					
سؤال ۱۲	۰/۵۴۸					
سؤال ۱۳	۰/۴۶۱					
سؤال ۱۴				۰/۴۸۰		
سؤال ۱۵				۰/۵۱۳		
سؤال ۱۶				۰/۴۱۹		
سؤال ۱۷			۰/۵۲۶			
سؤال ۱۸		۰/۳۴۸				
سؤال ۱۹					۰/۳۱۱	
سؤال ۲۰		۰/۶۷۲				
سؤال ۲۱		۰/۶۶۸				
سؤال ۲۲		۰/۵۶۳				
سؤال ۲۳			۰/۳۵۱			
سؤال ۲۴		۰/۶۰۵				
سؤال ۲۵		۰/۴۷۵				
سؤال ۲۶		۰/۴۹۵				
سؤال ۲۷				۰/۵۹۸		
سؤال ۲۸				۰/۶۰۰		
سؤال ۲۹				۰/۶۱۴		
سؤال ۳۰				۰/۳۱۹		
سؤال ۳۱				۰/۶۳۲		
سؤال ۳۲				۰/۵۶۹		
سؤال ۳۳				۰/۳۸۱		
سؤال ۳۴	۰/۶۲۳					
سؤال ۳۵	۰/۵۶۲					
سؤال ۳۶			۰/۳۰۹			
سؤال ۳۷			۰/۶۸۲			
سؤال ۳۸				۰/۶۳۹		
سؤال ۳۹				۰/۵۷۵		
سؤال ۴۰				۰/۴۰۹		
سؤال ۴۱				۰/۳۰۱		
سؤال ۴۲		۰/۷۰۶				

سؤال ۴۳	۰/۶۵۴				
سؤال ۴۴		۰/۴۷۹			
سؤال ۴۵		۰/۶۰۸			
سؤال ۴۶		۰/۷۰۳			
سؤال ۴۷		۰/۶۶۰			
سؤال ۴۸	۰/۳۶۹				
سؤال ۴۹	۰/۵۴۷				
سؤال ۵۰	۰/۵۸۴				
سؤال ۵۱				۰/۳۰۴	
سؤال ۵۲		۰/۳۵۹			
سؤال ۵۳				۰/۴۴۲	
سؤال ۵۴				۰/۶۱۳	
سؤال ۵۵			۰/۳۰۵		
سؤال ۵۶	۰/۵۴۰				
سؤال ۵۷	۰/۳۸۲				
سؤال ۵۸	۰/۵۰۶				
سؤال ۵۹	۰/۶۱۴				
سؤال ۶۰	۰/۳۷۸				
سؤال ۶۱	۰/۶۱۰				
سؤال ۶۲	۰/۵۶۱				
سؤال ۶۳		۰/۴۲۸			
سؤال ۶۴		۰/۴۳۹			
سؤال ۶۵	۰/۶۳۰				
سؤال ۶۶	۰/۶۵۷				
سؤال ۶۷	۰/۴۰۷				
سؤال ۶۸		۰/۴۸۳			
سؤال ۶۹		۰/۳۷۹			

بر اساس جدول (۴)، ارزش ویژه عامل‌های مذکور ۲ و بزرگ‌تر از آن است و عامل اول ۹/۵۶۸ درصد کل واریانس پرسش‌نامه و عوامل دیگر به ترتیب ۷/۴۵۶ و ۷/۳۲۷ و ۶/۷۲۲ و ۴/۰۵۲ و ۳/۸۵۵ درصد واریانس کل پرسش‌نامه و شش عامل در مجموع، ۳۸/۹۸ درصد از واریانس کل پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرداری در اسلام را تبیین می‌کنند.

جدول ۴. مؤلفه‌ها و توصیف واریانس کل

عامل‌ها	ارزش ویژه اولیه			مجموع ضرایب عامل‌های گردش داده نشده			مجموع ضرایب عامل‌های گردش داده شده		
	واریانس کل	درصد واریانس	درصد تجمعی	واریانس کل	درصد واریانس	درصد تجمعی	واریانس کل	درصد واریانس	درصد تجمعی
۱	۱۱/۹۲۱	۱۷/۲۷۷	۱۷/۲۷۷	۱۱/۹۲۱	۱۷/۲۷۷	۱۷/۲۷۷	۶/۶۰۲	۹/۵۶۸	۹/۵۶۸
۲	۴/۹۵۵	۷/۱۸۱	۲۴/۴۵۷	۴/۹۵۵	۷/۱۸۱	۲۴/۴۵۷	۵/۱۴۵	۷/۴۵۶	۱۷/۰۲۴
۳	۳/۲۸	۴/۷۵۳	۲۹/۲۱	۳/۲۸	۴/۷۵۳	۲۹/۲۱	۵/۰۵۶	۷/۳۲۷	۲۴/۳۵۱
۴	۲/۴۸۴	۳/۶	۳۲/۸۱	۲/۴۸۴	۳/۶	۳۲/۸۱	۴/۶۳۸	۶/۷۲۲	۳۱/۰۷۴
۵	۲/۲۳۲	۳/۲۳۵	۳۶/۰۴۵	۲/۲۳۲	۳/۲۳۵	۳۶/۰۴۵	۲/۷۹۶	۴/۰۵۲	۳۵/۱۲۵
۶	۲/۰۲۵	۲/۹۳۵	۳۸/۹۸	۲/۰۲۵	۲/۹۳۵	۳۸/۹۸	۲/۶۶	۳/۸۵۵	۳۸/۹۸

این نتایج، در مجموع نشان می‌دهد که روایی سازه پرسش‌نامه در حد مطلوبی است. در بررسی روایی سازه به روش همسانی درونی، به سنجش همبستگی هر سؤال با کل پرسش‌نامه پرداخته شد.

جدول ۵. همبستگی هر سؤال با نمره کل پرسش‌نامه

سؤال	همبستگی با نمره کل	سؤال	همبستگی با نمره کل	سؤال	همبستگی با نمره کل
۱	۰/۴۹**	۲۴	۰/۴۵۹**	۴۷	۰/۴۷۷**
۲	۰/۳۳۹**	۲۵	۰/۲۹۳**	۴۸	۰/۴۲۸**
۳	۰/۵۴**	۲۶	۰/۳۴۳**	۴۹	۰/۴۱۸**
۴	۰/۲۲۹**	۲۷	۰/۳۸۱**	۵۰	۰/۳۴۷**
۵	۰/۳۶۵**	۲۸	۰/۲۳۶**	۵۱	۰/۳۸۷**
۶	۰/۴۵**	۲۹	۰/۲۸۸**	۵۲	۰/۲۵۴**
۷	۰/۴۴۹**	۳۰	۰/۳۹۷**	۵۳	۰/۳۳۵**
۸	۰/۲۹۸**	۳۱	۰/۳۹۸**	۵۴	۰/۳۵۸**
۹	۰/۵۷۵**	۳۲	۰/۵۵**	۵۵	۰/۴۰۵**
۱۰	۰/۴۵۵**	۳۳	۰/۵۷۷**	۵۶	۰/۴۷۲**
۱۱	۰/۴۴۸**	۳۴	۰/۲۰۲**	۵۷	۰/۴۶۳**
۱۲	۰/۴۰۹**	۳۵	۰/۴۰۶**	۵۸	۰/۴۱۳**
۱۳	۰/۴۰۵**	۳۶	۰/۱۸۶**	۵۹	۰/۴۱۴**
۱۴	۰/۴۸۲**	۳۷	۰/۳۸۶**	۶۰	۰/۵۰۵**
۱۵	۰/۳۳۴**	۳۸	۰/۴۳۶**	۶۱	۰/۴۵۲**
۱۶	۰/۲۹۶**	۳۹	۰/۳۸۱**	۶۲	۰/۴۴۱**
۱۷	۰/۱۲۵**	۴۰	۰/۴۱۱**	۶۳	۰/۵۱۶**
۱۸	۰/۲۸۷**	۴۱	۰/۴۵۲**	۶۴	۰/۴۸۴**
۱۹	۰/۳۹۸**	۴۲	۰/۳۱۳**	۶۵	۰/۴۳۳**
۲۰	۰/۳**	۴۳	۰/۳۷۹**	۶۶	۰/۴۴۶**
۲۱	۰/۲۶۳**	۴۴	۰/۲۹۲**	۶۷	۰/۴۲۱**
۲۲	۰/۲۸۶**	۴۵	۰/۳۶۶**	۶۸	۰/۴۸۴**
۲۳	۰/۴۲۴**	۴۶	۰/۲۶۱**	۶۹	۰/۴۵۲**

** همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است. * همبستگی در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

جدول (۵) نشان می‌دهد که همبستگی هر یک از سؤالات پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری در اسلام، با نمره کل پرسش‌نامه معنی‌دار است. بنابراین، از این جهت نیز روایی بالای پرسش‌نامه به اثبات می‌رسد.

جدول ۶. همبستگی میان عامل‌ها و کل پرسش‌نامه

کل پرسش‌نامه	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵	عامل ۶
کل پرسش‌نامه	۱	**۰/۶۳۵	**۰/۶۵۹	**۰/۶۵۰	**۰/۴۴۰	**۰/۳۴۴
** همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است.						
* همبستگی در سطح ۰/۰۵ معنادار است.						

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، بین هریک از عامل‌ها و کل پرسش‌نامه همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین، روایی پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری اسلام در حد بالایی است.

ج. بررسی اعتبار پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری در اسلام

در این تحقیق، برای برآورد اعتبار پرسش‌نامه از روش ضریب آلفا، روش بازآزمایی و روش دونیمه‌سازی استفاده شد. پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری در اسلام در دو مرحله آزمایشی و نهایی اجرا شد. در اجرای آزمایشی، تعداد ۵۰ نفر از افراد جامعه هدف و در اجرای نهایی ۳۷۴ نفر پرسش‌نامه را تکمیل نمودند. نتیجه آلفای کرونباخ و دونیمه‌سازی در مرحله آزمایشی و نهایی به شرح زیر است.

جدول ۷. ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری اسلام در مرحله آزمایشی و نهایی

مراحل	تعداد آزمودنی	تعداد گویه	ضریب آلفای کرونباخ
آزمایشی	۵۰	۸۰	۰/۸۲۷
نهایی	۳۷۴	۶۹	۰/۸۹۵

ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری در اسلام، در مرحله آزمایشی و نهایی به ترتیب (۰/۸۲۷ و ۰/۸۹۵) است که نشان‌دهنده اعتبار بالای پرسش‌نامه است. روش دونیمه‌سازی:

جدول ۸. آماره‌های اعتبار پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری اسلام در مرحله آزمایشی

آلفای کرونباخ	نیمه اول ۱		مجموع تعداد گویه‌ها
	مقدار	تعداد گویه‌ها	
	۰/۷۹۱	*۴۰	
آلفای کرونباخ	نیمه دوم ۲		مجموع تعداد گویه‌ها
	مقدار	تعداد گویه‌ها	
	۰/۶۱۴	**۴۰	
همبستگی بین دو فرم			
ضریب همبستگی اسپیرمن - براون	تساوی تعداد گویه‌ها		۰/۶۳۷
	عدم تساوی تعداد گویه‌ها		۰/۷۷۸
	ضریب دونیمه‌سازی گاتمن:		۰/۷۶۹

نیمه اول، گویه‌های ۱-۴۰ نیمه دوم، گویه‌های ۴۱-۸۰

جدول ۹. آماره‌های اعتبار پرسش‌نامه پایدنی زنان به آموزه‌های همسرداری اسلام در مرحله نهایی

آلفای کرونباخ	نیمه ۱		مجموع تعداد گویه‌ها
	مقدار	تعداد گویه‌ها	
	۰/۸۳۹	*۳۵	
آلفای کرونباخ	نیمه ۲		مجموع تعداد گویه‌ها
	مقدار	تعداد گویه‌ها	
	۰/۸۰۱	**۳۴	
همبستگی بین دو فرم			
ضریب همبستگی اسپیرمن - براون	تساوی تعداد گویه‌ها		۰/۷۷۷
	عدم تساوی تعداد گویه‌ها		۰/۸۴۲
	ضریب دونیمه‌سازی گاتمن		۰/۸۴۲

نیمه اول، گویه‌های ۱-۳۵ نیمه دوم، گویه‌های ۳۶-۶۹

این گویه‌ها از نظر کارشناسان در حد مطلوبی (۸۳/۶۳ درصد) با مستندات تطبیق دارند. ضریب توافقی کندانال برای این گویه‌ها ۰/۱۲۵ و مقدار خی‌دو ۸۸/۹۹۹ با درجه آزادی ۷۹ و در سطح معناداری ۰/۰۲۷، بیانگر معناداری روایی محتوای گویه‌های آزمون از نظر کارشناسان است.

در روایی سازه، به روش تحلیل عاملی، شاخص کفایت نمونه‌برداری نشان داد، حجم نمونه برای تحلیل عاملی مناسب است. همچنین نتایج آزمون کرویت بارتلت، معنادار بود. این امر بیانگر ماتریس همبستگی داده‌ها برای تحلیل عاملی دارای اطلاعات معنی‌داری است. به منظور تعیین تعداد عامل‌ها چرخش متعامد، به شیوه واریماکس بر روی آنها اجرا شد و ده سؤال از سؤالات پرسش‌نامه، که بار عاملی کمتر از ۰/۳ داشتند حذف شدند. چرخش مجدد بر روی ۶۹ سؤال باقی‌مانده انجام شد. این چرخش‌ها در ۷ مرتبه همگرا شدند که ۱۹ سؤال عامل اول، ۱۴ سؤال عامل دوم، ۱۲ سؤال عامل سوم و ۱۲ سؤال عامل چهارم، ۵ سؤال عامل پنجم و ۷ سؤال عامل ششم را تشکیل دادند.

در روایی سازه، به روش همسانی درونی، همبستگی هریک از سؤالات پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری اسلام، با نمره کل پرسش‌نامه معنی‌دار است. همچنین بین هریک از عامل‌ها و کل پرسش‌نامه همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد.

در اعتبار پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام، ضریب آلفای کرونباخ در مرحله آزمایشی و نهایی به ترتیب (۰/۸۲۷ و ۰/۸۹۵) است. ضریب اسپیرمن - براون در مرحله آزمایشی ۰/۸۷۷ و در مرحله نهایی ۰/۸۴۲ می‌باشد. میزان همسانی درونی براساس ضریب دونیمه‌سازی گاتمن در مرحله آزمایشی ۰/۷۶۹ و در مرحله نهایی ۰/۸۴۲ است. همچنین همبستگی دو فرم در مرحله آزمایشی ۰/۶۳۷ و در مرحله نهایی ۰/۷۲۷ است. بر این اساس، در مرحله آزمایشی ضریب آلفای نیمه اول ۰/۷۹۱ و ضریب آلفای نیمه دوم ۰/۶۱۴ است و در مرحله نهایی، به ترتیب ۰/۸۳۹ و ۰/۸۰۱ است. بنابراین، پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام از اعتبار بالایی برخوردار است. همبستگی آزمون - بازآزمون در نمونه ۳۱ نفری به فاصله زمانی یک ماه ۰/۹۲۷ در سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمد. بنابراین، این پرسش‌نامه از روایی و اعتبار لازم برای سنجش پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام برخوردار است.

هماهنگ نبودن برخی سؤالات با فضای فرهنگی جامعه زنان متأهل، محدود بودن جامعه آماری به زنان متأهل شهر اصفهان و فقدان ابزار دیگری در این قلمرو و به تبع، انجام نشدن روایی ملاکی از محدودیت‌های این پژوهش به حساب می‌آید.

ضریب اسپیرمن - براون در مرحله آزمایشی ۰/۸۷۷ و در مرحله نهایی ۰/۸۴۲ می‌باشد. میزان همسانی درونی براساس ضریب دونیمه‌سازی گاتمن در مرحله آزمایشی ۰/۷۶۹ و در مرحله نهایی ۰/۸۴۲ است. همچنین، همبستگی دو فرم در مرحله آزمایشی ۰/۶۳۷ و در مرحله نهایی ۰/۷۲۷ است. بر این اساس، در مرحله آزمایشی ضریب آلفای نیمه اول ۰/۷۹۱ و ضریب آلفای نیمه دوم ۰/۶۱۴ است و در مرحله نهایی، به ترتیب ۰/۸۳۹ و ۰/۸۰۱ است. بنابراین، پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام از اعتبار بالایی برخوردار است.

آزمون - بازآزمون: پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری، در این مرحله در نمونه ۳۱ نفری به فاصله زمانی یک ماه اجرا شد که همبستگی بین آزمون و باز آزمون ۰/۹۲۷ در سطح معناداری ۰/۰۰۱ به دست آمد.

جدول ۱۰. نتایج آزمون - بازآزمون پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری اسلام

مراحل اجرا		مرحله آزمون	مرحله باز آزمون
مرحله آزمون	همبستگی پیرسون	۱	**۰/۹۲۷
	تعداد	۳۱	۳۱
مرحله باز آزمون	همبستگی پیرسون	**۰/۹۲۷	۱
	تعداد	۳۱	۳۱
سطح معناداری		۰/۰۰۱	

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، ساخت، اعتباریابی و رواسازی پرسش‌نامه پابندی زنان به آموزه‌های همسرمداری در اسلام بود. مواد این پرسش‌نامه، براساس آموزه‌های اسلامی طراحی شد که با مواد مقیاس رضایتمندی زناشویی اسلامی، که دارای ابعاد ارتباط (ارتباط کلامی و ارتباط غیرکلامی)، پابندی مذهبی، حل تعارض، مدیریت مالی و اقتصادی، فعالیت‌های اوقات فراغت، مدیریت روابط جنسی زوجین، مسائل شخصیتی، فرزند و فرزندپروری، نقش و وظیفه زن و مرد و صلح‌رحم است (جدیری و جان‌بزرگی، ۱۳۸۸) و مقیاس کارآمدی خانواده، در برخی مؤلفه‌ها همسو است؛ با این تفاوت که پرسش‌نامه حاضر به اصل تفاوت‌های زن و مرد توجه داشته و آموزه‌های مشترک را در نظر نگرفته است. بنابراین؛ موضوع این پرسش‌نامه جزئی‌تر است. نتایج روایی محتوایی، که توسط کارشناسان اسلامی و روان‌شناسی اعلام شد، نشان داد که توافق ۸۲/۶۳ درصدی در ۸۰ گویه وجود دارد. بنابراین،

منابع

- نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، تحقق فیض الإسلام، قم، هجرت.
- ابن‌الثیر، مبارک‌بن محمد الجزری، ۱۳۶۷، *النهاية فی غریب الحدیث والأثر*، تحقیق طاهر احمد الزاوی، قم، اسماعیلیان.
- احمدی، محمدرضا، ۱۳۸۴، «تفاوت زن و مرد از منظر روان‌شناسی و متون دینی»، *معرفت*، ش ۹۷، ص ۶۶-۷۶.
- آهنکوب‌نژاد، محمدرضا، ۱۳۸۸، «مطالعه میزان پابندی دینی جوانان شهر اهواز»، *پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، ش ۳، ص ۱-۲۴.
- بروجردی، آقاحسین، ۱۳۸۶، *جامع‌أحادیث‌الشیعة*، تهران، فرهنگ سبز.
- پاشاشریفی، حسن، ۱۳۷۴، *اصول روان‌سنجی و روان‌آزمایی*، چ سوم، تهران، رشد.
- پناهی، علی‌احمد، ۱۳۸۹، «نقش التزام به آموزه‌های دینی در تربیت و استحکام خانواده»، *معرفت*، ش دوم، ص ۷۷-۹۶.
- ثرندایک، رابرت ال، ۱۳۷۴، *روان‌سنجی کاربردی*، ترجمه حیدرعلی هومن، چ سوم، تهران، دانشگاه تهران.
- جان‌بزرگی، مسعود، ۱۳۸۸، «ساخت و اعتباریابی آزمون پابندی مذهبی براساس گزاره‌های قرآن و نهج‌البلاغه»، *مطالعات اسلام و روان‌شناسی*، ش ۵، ص ۷۹-۱۰۶.
- جدیری، جعفر و مسعود جان‌بزرگی، ۱۳۸۸، «ساخت و اعتباریابی مقیاس رضایت زناشویی»، *روان‌شناسی و دین*، سال دوم، ش ۴، ص ۴۱-۷۰.
- حرعاملی، ۱۴۰۹ق، *وسائل‌الشیعة*، قم، مؤسسه آل‌البیت ☞.
- دیلمی، حسن‌بن ابی‌الحسن، ۱۴۱۲ق، *ارشاد القلوب*، قم، شریف رضی.
- حیدری، سیدحسین، ۱۳۹۳، *رابطه پابندی مردان به آموزه‌های همسرداری اسلام با رضایت زناشویی و کارآمدی خانواده*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ☞.
- دلاور، علی، ۱۳۸۰، *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی*، تهران، رشد.
- _____، ۱۳۸۴، *احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی و علوم تربیتی*، تهران، رشد.
- زمخشری، محمودبن عمر، ۱۴۱۰ق، *ربیع‌الأبرار و نصوص الاخبار*، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات.
- سرمد، زهره و همکاران، ۱۳۸۷، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران، آگاه.
- شریعتمداری، مهدی، ۱۳۸۸، *تحقیق و پژوهش در علوم رفتاری*، تهران، کوهسار.
- صدوق، محمدبن علی، ۱۳۶۲، *الأمالی*، قم، کتابخانه اسلامی.
- _____، ۱۴۰۳ق، *النخصال*، قم، جامعه مدرسین.
- _____، ۱۳۷۸ق، *عیون‌أخبار‌الرضا* ☞، مشهد، آستان قدس رضوی.
- _____، ۱۴۱۳ق، *من لا یحضره الفقیه*، قم، جامعه مدرسین.
- صدرالسادات، سیدجلال و اصغر مینایی، ۱۳۸۰، *راهنمای آسان تحلیل عاملی*، تهران، سمت.
- صفورایی، مهدی، ۱۳۸۸، «ساخت و اعتباریابی مقیاس کارآمدی خانواده از دیدگاه اسلام»، *روان‌شناسی و دین*، سال دوم، ش ۵، ص ۸۵-۱۰۸.
- طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۴۱۷ق، *المیزان*، قم، جامعه مدرسین.

طبرسی، فضل‌بن حسن، ۱۴۱۲ق، *مکارم‌الاخلاق*، قم، شریف رضی.

متقی‌هندی، حسام‌الدین، ۱۳۹۷ق، *کنز العمال فی سنن الأفعال و الأفعال*، تصحیح صفوة السقا، بیروت، مکتبة التراث الإسلامي.

فقیهی، علی‌نقی، ۱۳۸۶، «آموزش‌های روان‌شناختی مبتنی بر قرآن و حدیث و بررسی تأثیرات روانی و تربیتی آن در روابط همسران»، *تربیت اسلامی*، ش ۴، ص ۸۹-۱۳۰.

فیض کاشانی، ملامحسن، ۱۳۳۹ق، *تفسیر صافی*، بیروت، مؤسسه اعلمی.

کلینی، محمدبن یعقوب، ۱۳۶۵، *کافی*، تهران، دارالکتب الإسلامية.

محمدری‌شهری، محمد، ۱۳۸۷، *تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث*، قم، مشعر.

مصباح، محمدتقی، ۱۳۹۰، *به سوی او*، نگارش محمدهدی نادری قمی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ☞.

_____، ۱۳۹۱، *پرسش‌ها و پاسخ‌ها*، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ☞.

مصطفوی، سیدجواد، ۱۳۷۰، *بهشت خانواده*، قم، دارالفکر.

مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، ۱۳۷۴، *تفسیر نمونه*، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

نوری، میرزاحسین، ۱۴۰۸ق، *مستدرک‌الوسائل و مستنبط المسائل*، بیروت، مؤسسه آل‌البیت ☞.

Walsh, F, ۲۰۰۹, *Spiritual Resources In Family Therapy*, New York: The Guilford Press New York, London, Second edition.